

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite OKM/5/010/2018

Asia **Esittävän taiteen ja museoiden valtionrahoituksen uudistaminen**

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt lausuntoa muistiosta esittävän taiteen ja museoiden valtionrahoituksen uudistamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 25.8.2016 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus museoiden, teattereiden (ml. tanssi ja sirkus) ja orkestereiden rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi. Työryhmän toimikausi päättyi 31.12.2017. Museoviraston lausunto koskee tämän työn tuloksena syntynyttä työryhmän esitystä esittävän taiteen ja museoiden valtionrahoituksen uudistamiseksi.

Museoviraston edustaja on osallistunut työryhmän kokouksiin kutsuttuna asiantuntijajäsenenä ajalla 1.2.-31.12.2017. Museoviraston johtoa ja asiantuntijoita on myös osallistunut kaikkiin työryhmän sen toimikauden aikana järjestämiin sidosryhmätapaamisiin. Museovirasto on näin seurannut työn etenemistä ja myös vaikuttanut osaltaan työn lopputuloksena syntyneeseen esitykseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö jakautuu kolmeen osaan:

1. osa koskee valtionosuuslakia esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistamisen osalta ja esittävän taiteen rahoitusta
2. osa koskee valtionosuuslakia museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistamisen osalta
3. osa sisältää yleisluontoisempia kysymyksiä

Museovirasto ottaa lausunnossaan kantaa ainoastaan museoita ja museoalaa koskeviin ehdotuksiin. Näin ollen lausunto kohdistuu osiin 2 ja 3. Museovirasto jättää lausumatta osasta 1, sillä esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen ei kuulu sen toimialueeseen.

Yleiset huomiot esitykseen:

Museoiden osalta työryhmän esitys sisältää museolain kokonaisuudistuksen, jossa uudistetaan lain tavoitteet, toiminnan tarkoitus sekä valtionosuuden edellytykset.

Museoviraston näkemyksen mukaan museolain ja museoiden valtion rahoitusjärjestelmän tarkastelu on ollut tarpeellinen ja työryhmän esitys vie molempia kannatettavaan suuntaan. Lisäksi se on linjassa uuden museopoliittisen ohjelman kanssa. Lain yleiset säännökset vastaavat hyvin nykyaikaisen kulttuuri- ja kulttuuriperintöpolitiikan tavoitteita muuallakin Euroopassa, samoin ajantasaista museologista tai heritologista ajattelua. Esitys tukee hyvin mm. Suomessa juuri voimaan saatetun Euroopan neuvoston Faron puiteyleissopimuksen tavoitteita.

Erityisen hyvänä Museovirasto pitää esitystä nykyisen maakunta- ja aluetaidemuseojärjestelmän korvaamista alueellisilla vastuumuseoilla ja valtakunnallisen erikoismuseojärjestelmän korvaamista valtakunnallisilla vastuumuseoilla. Lakiluonnos selkeyttää vastuumuseoiden tehtävät ja vastuumuseoina toimimisen edellytykset, mikä luo nykyistä paremmat edellytykset vastuumuseoiden toiminnan suunnittelulle ja seurannalle sekä alan ohjaukselle ja tuelle.

Alueellisten vastuumuseoiden kulttuuriympäristötehtävien kirjaaminen lakiin on merkittävä parannus nykyiseen yhteistyösopimukseen perustuvaan työnjakoon verrattuna. Lakiperusta vahvistaa museoiden roolia ja profiilia kulttuuriympäristötyössä. Uudistus tarjoaa mahdollisuuksia mm. alueellisen palvelukyvyyn parantamiseen ja vaikuttavuuden vahvistamiseen. Vaikka vastuumuseot ja Museovirasto muodostavat jo nyt yhteisen, vuorovaikutteisen toimijaverkoston, mahdollistaa uudistus yhteistyön vahvistumista entisestään. Samalla on mahdollisuus selkiyttää keskushallinnon ja alueellisten vastuumuseoiden työnjakoa ja löytää toimijoiden rooleihin luonteva tasapaino.

Museovirasto haluaa korostaa niin kulttuuriperinnön kuin kulttuuriympäristön käsitteiden kattavuutta. Viraston tulkinnan mukaan 7 § muotoilu sisältää myös aktiivisen mahdollisuuden olla asiantuntijana ja osallisena esimerkiksi maisemaan liittyvissä asioissa. Jo nyt Museovirasto ja museot käsittelevät esimerkiksi metsälain toimeenpanoon liittyviä lupa- ja ilmoitusasioita. Lisäksi tulkinnassa on huomioitava yhä voimistuva yhteys luonnon ja kulttuurin välillä.

Museoviraston näkemyksen mukaan korotetun valtionosuuden kohdentaminen alueellisissa vastuumuseoissa nimenomaan henkilötyövuosiin, jotka kohdistuvat alueellisten tehtävien hoitamiseen, vahvistaa alueellisen työn profiilia museoissa, samoin kun se kannustaa museoiden ylläpitäjiä alueellisten tehtävien perustamiseen museoihin. Tämä luo entistä paremmat edellytykset varmistaa tasapuoliset alueelliset palvelut kattavasti kaikkiin maakuntiin.

Museovirasto pitää (vrt. erityisesti esityksen 12 §) tärkeänä, että alueelliset vastuumuseot pyrkisivät mahdollisimman kattavaan osaamiseen kulttuuriympäristötehtävissä. Optimaalisessa tilanteessa jokaisella vastuumuseolla on käytössään arkeologian, rakennusperinnön, restauroinnin ja korjausrakentamisen osaamista. Myös vedenalaisen kulttuuriperinnön asiantuntemus olisi tärkeää ainakin osassa alueellisista vastuumuseoista. Vastuumuseoilla tulee myös olla käytettävissään ajanmukaiset kulttuuriympäristötyötä tukevat tietojärjestelmät.

Museovirasto pitää tärkeänä, että lakiin kirjataan miten menetellään, jos museo haluaa luopua vastuumuseotehtävästään. Erityisesti kulttuuriympäristötehtävät ovat jatkuvan luonteisia, eikä niitä voida jättää hoitamatta, mikä edellyttää että tehtävistä luopumiseen säädetään siirtymäaika. On kohtuuton velvoite Museovirastolle tai muulle museolle ottaa tehtävät hoitaakseen lyhyellä varoitusajalla. Museovirasto esittää siirtymäajaksi yhtä vuotta.

Museoiden rahoituksen uudistaminen on poikkeuksellinen mahdollisuus. Se toteutetaan yhtä-aikaisesti laajan maakuntaudistuksen ja ympäristöhallinnon uudistuksen kanssa. Uudistuksesta viestimisen ja sen markkinoinnin on oltava mahdollisimman näkyvää ja kouriintuntuvaa, jotta museoista vastaavat kaupungit todella myös tarttuisivat tähän mahdollisuuteen. Kulttuuripolitiikan ylärakenteen, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä järjestökentän on oltava tässä erittäin aktiivisia.

2. Museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistaminen

Mitä mieltä olette työryhmän esityksistä:

Lain tavoite (1 §)

o Kannatan

Museotoiminnan tarkoitus (2 §)

o Kannatan

Ammatillisen museotoiminnan määritelmä (3 §)

o Kannatan

Valtionosuuden tavoite (4 §)

o Kannatan

Valtionosuuden saamisen edellytykset (6 §)

o Kannatan

Maakunta- ja aluetaidemuseoiden korvaaminen alueellisilla vastuumuseoilla (7-8 §)

o Kannatan

Alueellisen vastuumuseon tehtävät (7 §)

o Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti:

Lain perusteluihin 3 luku 7§ kohtaan 1 jossa säädetään alueellisen museotoiminnan edistämistehtävästä, Museoviraston näkemyksen mukaan tulisi kirjata palvelunäkökulma: Alueellisen museotoiminnan edistämistehtävän tarkoituksena olisi tarjota ja kehittää alueen yleisöille ja yhteisöille niiden tarpeisiin vastaavia kulttuuriperintöpalveluita (vrt. kohta 3 alueellisen taidemuseotehtävän perusteluteksti ja 9§ kohta 1 valtakunnallisen erikoismuseotoiminnan toteuttaminen)

Edellytykset museon nimeämiselle alueelliseksi vastuumuseoksi (8 §)

o Kannatan

Valtakunnallisten erikoismuseoiden korvaaminen valtakunnallisilla vastuumuseoilla (9-10 §)

o Kannatan

Valtakunnallisen vastuumuseon tehtävät (9 §)

o Kannatan

Edellytykset museon nimeämiselle valtakunnalliseksi vastuumuseoksi (10 §)

o Kannatan

Valtionosuuden perusteeksi vahvistettavan henkilötyövuosien määrän määräytymisen perusteet (11 §)

o Kannatan

Vahvistettavien henkilötyövuosien minimimäärä (11 §)

o Kannatan

Rahoitusta koskeva suunnitelma (11 §)

o Kannatan

Valtionosuuskelpoisuuden edellytysten täyttymisen arviointi kolmen vuoden välein (12 §)

o Kannatan

Vastuumuseon edellytysten ja tehtävien hoidon arviointi kolmen vuoden välein (12 §)

o Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Museovirasto pitää erityisen tärkeänä, että lakiin kirjataan miten menetellään, jos museo haluaa luopua vastuumuseotehtävästään. Erityisesti kulttuuriympäristötehtävät ovat jatkuvan luonteisia, eikä niitä voida jättää hoitamatta, mikä edellyttää että tehtävistä luopumiseen säädetään siirtymäaika. Museovirasto esittää siirtymäajaksi yhtä vuotta ennen kolmivuotiskauden päättymistä.

Museoviraston kanssa alueellisesta tai valtakunnallisesta suunnitelmasta käytävät neuvottelut kolmen vuoden välein (12 §)

o Kannatan

Museoiden perusrahoituksen määräytymisperusteet ja valtionosuusprosentti (rahoituslaki 22 §)

o Kannatan

Alueellisiin vastuumuseotehtäviin myönnettävän rahoituksen määräytymisperusteet ja valtionosuusprosentti (rahoituslaki 22 §)

o Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Korotetun valtionosuuden kohdentaminen alueellisissa vastuumuseoissa nimenomaan henkilötöyvuosiin, jotka kohdistuvat alueellisten tehtävien hoitamiseen, vahvistaa alueellisen työn profiilia museoissa. Samoin se kannustaa museoiden ylläpitäjiä alueellisten tehtävien perustamiseen museoihin. Tämä luo entistä paremmat edellytykset varmistaa tasapuoliset alueelliset palvelut kattavasti kaikkiin maakuntiin.

Valtakunnallisen vastuumuseotehtävän lisärahoitus (rahoituslaki 35c §)

o Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Museoviraston näkemyksen mukaan olisi selkeämpää, jos valtakunnallisten vastuumuseoiden harkinnanvaraisen lisärahoituksen tason määrittävät perusteet avattaisiin.

3. Kaikille yhteiset kysymykset

Tulisiko uudistus toteuttaa siinäkin tapauksessa, että järjestelmään ei ole osoitettavissa lisärahoitusta?

o Kyllä

Kommentteja

Museoviraston näkemyksen mukaan järjestelmän uudistuksen onnistumisen kannalta lisärahoitus on ehdottoman tärkeää. Mikäli lisärahoitusta ei osoiteta, Museovirasto kuitenkin katsoo, että ehdotuksessa on osia, joita olisi tärkeää viedä eteenpäin.

Vaikuttaako järjestelmä ymmärrettävältä ja toimivalta?

o Kyllä

